

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Haridusinnovatsioon

Maarja Mandri

ÜLEMINEKUT LASTEAIAST KOOLI TOETAV PROJEKT „SÕBER KUTSUB
KOOLI UUDISTAMA“: TEGEVUSUURING
Magistritöö

Juhendajad: nooremteadur Pihel Hunt
nooremteadur Triin Peitel

Tartu 2019

Resümee

Üleminek lasteaiast kooli on suurte muutuste aeg, mil lapsed vajavad mitmekülgset toetamist. Selle magistritöö eesmärgiks oli tegevusuuringuna arendada lasteaiast kooli üleminekut toetavat projekti „Sõber kutsub kooli uudistama“. Projekti eesmärgiks oli tutvustada lasteaia lastele kooli pikema perioodi jooksul, toetada laste sotsiaalseid oskusi, tekitada kooliga seoses positiivseid emotsioone ning kus koostööd teeks lasteaia- ja klassiõpetaja. Töö raames loodi Projekt „Sõber kutsub kooli uudistama“, viidi see läbi, koguti tagasisidet osalejatelt ning tehti edasised plaanid projekti uuesti elluviimiseks. Projektis osalejate hinnangul täitis projekt oma eesmärgi toetada koolieelikuid üleminekul lasteaiast kooli: tutvustas kooli mitmekülgset, arendas sotsiaalseid oskusi ja tekitas positiivseid kogemusi. Tulevikus tuleks, aga veelgi edendada koostööd lasteaedade ja koolide vahel. Projekti arendus võimaluste üle arutletakse töö lõpus.

Märksõnad: üleminek lasteaiast kooli, koolivalmidus, sotsiaalsed oskused, positiivsed emotsioonid

Abstract

„Supporting transition from kindergarten to school with the project „Big Friend invites Little Friend to explore school“ – action research“

The transition from kindergarten to school is a time of great change, that needs versatile support. The aim of this Master's Thesis was to develop the transition project „Big Friend invites Little Friend to explore school“ through an action research. The aim of the project was to familiarize pre-schoolers to school over a longer period of time, to support children's social skills, create positive emotions related to school and offer a preschool teacher and a primary school teacher the possibility to cooperate. Within this research the project was created, carried out, feedback was collected from the participants and future plans were made to re-implement the project again. Participants estimate that the project fulfilled its goal of supporting the transition from kindergarten to school: the project introduced the school in versatile ways, created positive connections toward school and developed social skills. In the future teachers' cooperation needs some improvement. Project development opportunities are discussed at the end of the paper.

Keywords: transition from kindergarten to school, school readiness, social skills, positive emotions

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	4
Koolivalmidus	4
Üleminek lasteaiast kooli ja seda toetavad tegevused	5
Sotsiaalsed oskused	9
Emotsioonid ja õppimine	10
Uurimiseesmärk ja -küsimused	11
Metoodika	11
I etapp: planeerimine (probleemi mõtestamine)	12
II etapp: tegutsemine (lahenduse pakkumine)	12
Projekti planeerimine	12
Projekti elluviimine	13
III etapp: vaatlemine (osalejate tagasiside)	15
Valim	15
Andmekogumine	15
IV etapp: analüüsimine	16
Andmeanalüüs	16
Urija refleksiivsus	17
Tulemused ja arutelu	18
Parandusettepanekud	24
Piirangud	25
Soovitused tulevasteks uurimusteks	26
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus	26
Kasutatud kirjandus	27

Sissejuhatus

Üleminek lasteaiast kooli (edaspidi üleminek) on suurte muutuste aeg ja mitte kõigi laste jaoks ei kulge see kergelt (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Correia & Marques-Pinto, 2016; Skouteris, Watson, & Lum, 2012). Üleminekuga on tihedalt seotud mõiste koolivalmidus, mis on palju enam, kui ainult ühe lapse mõõdetavad teadmised ja oskused (Dockett & Perry, 2009). Koolivalmiduse arendamine ja ülemineku toetamine vajab mitmekülgset lähenemist (Ahtola et al., 2011; Dockett & Perry, 2009).

Ülemineku toetamiseks on palju erinevaid võimalusi. Efektiivseimatenä on varasemalt välja toodud need, kus lasteaija- ja kooliõpetajad teevad oma vahel koostööd selleks, et haridustee oleks järjepidev (Ahtola et al., 2011; Dockett & Perry, 2009; Skouteris et al., 2012). Selliste toetavate tegevuste juures on veel oluline, et need tutvustaksid lastele kooli mitmekülgset (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009; Einarsdóttir, 2007), toetaks nende sotsiaalsete oskuste arengut (Dockett & Perry, 2009; Romano, Babchishin, Pagani, & Kohen, 2010) ja looksid positiivseid kogemusi (Barker, Howard, Galambos, & Wrosch, 2016; Meyer & Turner, 2006).

Eestis on kõige tuntumateks ja ka kõige rohkem uuritud üleminekut toetavateks tegevusteks eelkool ja koolivalmiduskaart (Einaru, 2015; Kunto, 2012; Lõhmus, 2018; Paaliste, 2014). Kuigi Eestis on ka teisi üleminekut toetavaid tegevusi läbi viidud (Stein, Veisson, Õun, & Tammemäe, 2018), siis üleminekut toetavaid tegevusi ning nende mõju koolivalmidusele on uuritud vähe. Kuna aga see protsess vajab mitmekülgset toetust, on vaja seda ka laiaulatuslikult uurida.

Käesolev töö annab ülevaate projektist „Sõber kutsub kooli uudistama“ kui ühest võimalikust viisist toetada üleminekut lasteaiast kooli. Projekt viidi läbi 2018 aasta kevad-poolaastal ühes Tartu linna koolis. Magistritöö eesmärgiks on arendada projekti osalejate kogemuste põhjal nii, et projekti näitel võiksid ka teised koolida ja lasteaiad sellist tegevust kasutada.

Järgnevalt antakse teoreetiline ülevaade koolivalmidusest, üleminekust lasteaiast kooli, seda toetavatest tegevustest, sotsiaalsetest oskuste ja emotsioonide olulisusest selles protsessis.

Koolivalmidus

„Koolivalmidus ehk kooliküpsus on sotsiaal-emotsionaalne, füüsiline ja vaimne valmisolek kohanemiseks koolis“ (Haridussõnastik, s.a). Koolivalmidus on seotud ühiskonna ootustega ja

konkreetses riigi haridussüsteemiga (Häidkind et al., 2013; Snow, 2006). Eestis lähevad lapsed kooli 7-aastasena (Vabariigi Valitsus, 2010). Enamus Eesti lapsi käib enne kooli lasteaias (Statistikaameti andmetel käis 2010 aasta seisuga koolieelses lasteasutuses 81% 3-6aastastest lastest), kust nad saavad ettevalmistuse edukaks hakkamasaamiseks igapäevaelus ja koolis (Vabariigi Valitsus, 1999). Oskused ja teadmised, mis peaksid kooli mineval lapsel omandatud olema, on kirjas Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas, kus on lahti kirjutatud neli üldoskuste rühma (mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused, enesekohased oskused) ning õppe- ja kasvatustegevuste seitse valdkonda (mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika, liikumine) (Vabariigi Valitsus, 2008). Lasteaia- ja klassiõpetajate hinnangul on laste õppekava eesmärkide saavutamine heal tasemel, eriti õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgid (Kukk, 2010).

Koolivalmidus kujuneb ajapikku ning seda kujundavad lapse enda kogunenud kogemused ja teiste inimeste poolt vahendatud teadmised koolist (Dockett & Perry, 2009). Koolivalmidus ei sõltu ainult lapse võimetest, oskustest ja teadmistest, vaid ka pere ja lasteaia poolt tehtud ettevalmistusest ning sellest, kui palju suudab lapse eripäradega arvestada kool (Dockett & Perry, 2009; Häidkind et al., 2013). Mitte ainult laps ei pea olema valmis kooliks, vaid ka kool peab olema valmis lapseks. Sellele, et kool oleks rohkem valmis, aitab kaasa kooli ja lasteaia vaheline koostöö ja õpetamise protsessis peaks rohkem arvestama laste individuaalsete vajadustega ning kohandama õpetamist (Dockett & Perry, 2009; OECD, 2017; Potter & Briggs, 2003). Koolivalmidus on mitmetahuline protsess ja vajab seetõttu mitmekülgset toetust (Ahtola et al., 2011; Dockett & Perry, 2009; Kukk, 2010).

Üleminek lasteaiaast kooli ja seda toetavad tegevused

Üleminek lasteaiaast kooli on kaheosaline protsess: lasteaia lõpetamine ja kooli alustamine. Lastele on vaja lahti seletada mõlemad osad, ei saa eeldada, et laps koheselt mõistaks, et koolimine lõpetab lasteaia käimise (Ackesjö, 2013). Sujuva ülemineku lasteaiaast kooli saavad tagada last ümbritsevad täiskasvanud, kes aitavad lapsel lõpetada üht ja alustada teist perioodi (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009; Häidkind et al., 2013).

Üleminekut toetavaid tegevusi (*transformation programs/practices*) on mitmeid. Tabelis 1 on välja toodud üleminekut toetavad tegevused mujal maailmas ning Tabelis 2 on esitatud üleminekut toetavad tegevused Eestis.

Tabel 1. Üleminekut toetavad tegevused mujal maailmas

Tegevus	Kirjeldus
Arutelud kooli alustavate laste üle	lasteaiaõpetaja, klassiõpetaja ja tugispetsialistid arutavad koolituleva lapse arengu üle: oskused, teadmised, suhted kaaslastega jm (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007)
Koolikeskkonna tutvustamine lastele	lasteaialapsed külastavad kooli või õpetaja koolist ja/või õpilased külastavad lasteaeda (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Dail & McGee, 2008; Einarsdóttir, 2007; OECD, 2017; Skouteris et al., 2012)
Õppekavaalane koostöö *	õpetajad lasteaia ja koolist koostavad koos lasteaia ja esimeste klasside õppekava (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007)
Ühisüritused vanematele	õpetajad korraldavad ühisürituse/koosoleku kooli alustavate laste vanematele (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007)
Kirjaliku info edastamine laste kohta *	lasteaia antakse lapsega kaasa tema õppekava ja/või arengumapp (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007)
Kohtumine tulevase õpetajaga	individuaalne kohtumine tulevase 1. klassi õpetaja, lapse ja lapse perega enne kooli algust (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007)
Otsene koostöö lasteaia- ja kooliõpetaja vahel *	õpetajad korraldavad ühisürituse, planeerivad koos õppetegevust või viivad õppetegevust koos läbi (Ahtola et al., 2011; Dail & McGee, 2008; Skouteris et al., 2012)
Suvelaager/-kool	lapsed osalevad suvel umbes kuu aja jooksul koolis erinevates tegevustes (Berlin, Dunning, & Dodge, 2011; Dail & McGee, 2008)
Lasteaiaõpetaja külaskäik kooli	1. klassi alguses külastab lapsi enne kooli õpetanud lasteaiaõpetaja kooli, et lastega toimunud üleminekuprotsessist vestelda (Ackesjö, 2013)
Kiri 1. klassi tulevasele lapsele	klassiõpetaja saadab 1. klassi tulevasele lapsele kirja enne kooli algust (Einarsdóttir, 2007)
Lasteaia tegevuste „koolistumine“ **	õpetajad õpetavad viisil, mis on rohkem iseloomulik koolile: pikemad päevad, rohkem õpetaja poolt suunatud tegevusi, rohkem tähelepanu akadeemilistele teadmistele, vähem mänguaega – see ei ole soovituslik (OECD, 2017)

* Kirjanduses välja toodud kui efektiivne tegevus

** Kirjanduses välja toodud kui mittesoovituslik tegevus

Üle maailma on palju erinevaid viise, kuidas on proovitud üleminekut lasteaia kooli toetada. Kõige sagedasemalt kasutatakse koolikeskkonna tutvustamist, mis võib toimuda läbi

koolikülastuse või tuleb koolist keegi (tulevane õpetaja või koolilapsed) ise laste juurde kooli tutvustama (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Dail & McGee, 2008; Einarsdóttir, 2007; OECD, 2017; Skouteris et al., 2012). Kõige efektiivematena on välja toodud kooli ja lasteaia õppekavaalane koostöö (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007), lapse kohta kirjaliku info edastamine (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007) ja otsene koostöö õpetajate vahel (Ahtola et al., 2011; Dail & McGee, 2008; Skouteris et al., 2012) – nende tegevuste ja edasise koolis hakkama saamise vahel on leitud positiivne seos. OECD (2017) tõi välja, et lasteaia tegevuste koolilikumaks muutmine ei ole otstarbekas, kuna tegevused lasteaias peaks olema lapsest lähtuvad ning nüüdisaegse õpikäsituse valguses peaks ka koolis lähtuma rohkem õppijast.

Tabel 2. Üleminekut toetavad tegevused Eestis

Tegevus	Kirjeldus
Lapse arengu hindamine	lasteaia õpetajad hindavad lapse arengut, kasutades nt „Arengu jälgimise mängu“, „Kontrollitud joonistamise vaatluse testi“ vms (Häidkind et al., 2013; Stein et al., 2018)
Arenguestlused	tavaliselt aasta enne kooliminekut annab lasteaiaõpetaja vanemale ülevaate lapse arengust koolivalmiduse seisukohalt (Häidkind et al., 2013; Stein et al., 2018)
Koolivalmiduskaart	alates 2010. aastast on lasteaedadel kohustus väljastada kooli minevale lapsele tema arengut kirjeldav koolivalmiduskaart, mille vanem edastab kooli (Kunto, 2012; Lõhmus, 2018; Paaliste, 2014; Vabariigi Valitsus, 1999)
Lastevanemate koosolekud	klassiõpetajad käivad lasteaia koosolekutel, kus räägivad vanematele koolist ja ootustest lastele, osades lasteaedades osalevad nendel koosolekutel ka lasteaiaõpetajad (Stein et al., 2018)
Õpetajate koosolekud	lasteaia- ja klassiõpetajad kohtuvad, et arutleda laste oskuste, iseloomu ja suhete üle kaaslastega, koosolekud toimuvad enamasti klasside komplekteerimise eesmärgil (Stein et al., 2018)
Ühisüritused	koolid ja lasteaia korraldavad ühisüritusi, enamasti toimuvad need väiksemates piirkondades (Stein et al., 2018)
Ekskursioon kooli	lasteaiaõpetaja käib oma rühmaga kooliga tutvumas, tavaliselt toimub see üks kord, kevadel enne lasteaia lõpetamist (Stein et al., 2018)
Tagasiside klassiõpetajatelt	pärast esimest kooliaastat jagab klassiõpetaja lasteaiaõpetajatele tagasisidet nende rühmas käinud laste arengu kohta (Stein et al., 2018)
Eelkool	aasta enne kooli minekut viivad vanemad oma lapsed mõne kooli juures tegutsevasse ettevalmistusklassi (Einaru, 2015)

Eestis on üleminekut toetavaid tegevusi uuritud vähe. Rohkem tähelepanu on saanud koolivalmiduskaart (Kunto, 2012; Lõhmus, 2018; Paaliste, 2014), mille väljastamine on alates 2010. aastast lasteaedadele kohustuslik. Uurimustes on tähelepanu saanud ka eelkool (Einaru, 2015). Teisi üleminekut toetavaid tegevusi on uuritud lähemalt Steini jt (2018) uurimuses, kus lasteaiaõpetajatel paluti kirjeldada tegevusi, millega nad toetavad laste üleminekut lastaiast kooli.

Osad tegevused nii Eestis kui ka mujal (ekskursioon kooli, eelkool, suvelaager/-kool) keskenduvad sellele, et laps harjuks kooli keskkonnaga, kuigi tänapäeval tuleks üha rohkem mõelda sellele, et kool oleks valmis lapse vastuvõtmiseks (OECD, 2017; Skouteris et al., 2012). Kindlasti ei ole vaja lasteaial „koolistuda“ ehk kasutada suures mahus meetodeid, mis on iseloomulikud koolile (nt mängu osakaalu vähendamine õppes jm), oluline on lapsest lähtuv tegutsemisviis, mis oleks lapsele eakohane (OECD, 2017). Eesti õpetajad hindavad kõrgelt üldoskuste tähtsust koolivalmiduse saavutamisel, mistõttu võib hetkel öelda, et „koolistumise“ ohtu meil ei ole (Neudorf, Ugaste, Tuul, & Mikser, 2017). Mitmekülgne toetus (kui kasutatakse erinevaid üleminekut toetavaid tegevusi) tagab parema hakkamasaamise koolis (Ahtola et al., 2011; Skouteris et al., 2012), kitsas vaade koolivalmidusele ja ülemineku protsessile toob lapsele kasu asemel kahju (Dockett & Perry, 2009).

Ahtola jt (2011) võrdlesid erinevaid üleminekut toetavaid tegevusi ja nende seoseid laste edasise edenemisega koolis. Selgus et need õppeasutused, kus õpetajad teevad omavahel koostööd, toetavad last kõige enam. Seda kinnitab ka Skouteris'i jt (2012) ülevaateuurimus, mis andis ülevaate 34-st uurimusest üle maailma. Koostöö lasteaedade ja koolide vahel on Eestis vähene (Kukk, 2010; Stein et al, 2018), seda on kindlasti vaja suurendada, kuna just see on sujuvama ülemineku üheks tähtsaimaks osaks (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009; Skouteris et al., 2012).

Heaks meetodiks ülemineku toetamiseks on kirjaliku info vahetamine lasteaia ja kooli vahel (Ahtola et al., 2011; Einarsdóttir, 2007). Eestis kasutatakse selleks koolivalmiduskaarti, mille väljastamine on lasteaiale kohustuslik (Vabariigi Valitsus, 1999). Õpetajate arvates on koolivalmiduskaardid olulised (Kunto, 2012; Lõhmus, 2018; Paaliste, 2014), kuid nende väärtust varjutab ebahühtlane tase ning sellega kaasnev ebausaldusväärsus – kooliõpetajate sõnul ei anna koolivalmiduskaardid alati õiget informatsiooni lapse kohta või on seda liialt vaja „ridade vahelt“ lugeda (Lõhmus, 2018). Probleeme tekitab ka see, kui lapsevanem ei soovi dokumenti koolile edastada (Einarsdóttir, 2007; Lõhmus, 2018).

Lapsi kaasavad üleminekut toetavad tegevused (nt korduvad koolikülastused, eelkool vm) on signaal lähenevast muutusest, justkui üleminekurituaal, mille kaudu on lapsel võimalik aru saada, et varsti midagi muutub (Ackesjö, 2013). Eestis on ehk kõige tuntumaks üleminekut toetavaks tegevuseks eelkool, mis enamasti ei ole seotud lasteaiaga ning kuhu viivad lapsi vanemad pärast lasteaiapäeva (Einaru, 2015; Etti, 2011). Üleminekuperiood võib laste jaoks olla hoomamatu, nad ei pruugi seda päriselt mõista ja seetõttu on vaja täiskasvanute abi, kes aitaksid perioodi lahti mõtestada, koolikülastuste (nt eelkool vm) järel on lisaks vaja koos lapsega/lastega külastuste üle arutleda (Ackesjö, 2013).

Sotsiaalsed oskused

Üleminekuperioodil tegeletakse palju ainealaste teadmiste arendamisega, vähem tähelepanu saavad sotsiaalsed oskused (Kukk, 2010). Eesti lasteaiadõpetajad peavad kõiki üldoskusi oluliseks ja püüavad neid võrdselt toetada, samas tunnistavad nad, et kõige lihtsam on leida tegevusi tunnetus- ja õpioskuste arendamiseks, seejuures võivad aga teised üldoskused saada väiksemat tähelepanu (sh sotsiaalsed oskused) (Neudorf et al., 2017). Paljud uurijad (Dockett & Perry, 2009; Romano et al., 2010; Talts, 2008) on leidnud, et just sotsiaalsed oskused on kooliedukuse tagajaks, seetõttu on oluline arendada laste sotsiaalseid oskuseid. Sotsiaalsete oskuste arengut ootavad ka vanemad, pannes oma lapsi eelkooli (Einaru, 2015). Sotsiaalse valdkonna oskusi peavad koolivalmiduse juures oluliseks nii õpetajad kui ka lapsevanemad (Etti, 2011). Õpetajate hinnangul vajavad lapsed suuremat toetust sotsiaalsete oskuste arendamisel, sest just selles valdkonnas näevad nad kooliminevatel lastel kõige suuremaid puudujääke (Kukk, 2010). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (Vabariigi Valitsus, 2008) järgi peaks kooliminev laps tundma huvi teiste inimeste vastu, soovima suhtlusesse astuda ning leidma sõpru, hoolima ja arvestama teistega, mõistma, et kõik ei ole ühesugused, oskama leida vastavalt olukorrale ja partnerile sobiva käitumisviisi, märkama nii teiste kui ka enda abi vajadust, tegema koostööd.

Sotsiaalsed oskused mängivad tähtsat rolli kogu elu, suhetest eakaaslastega ja õpetajaga sõltub ka kohanemine kooliga (Dockett & Perry, 2009; Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013). Just suhetega on seotud laste ebakindlus ja hirmud: kes on mu klassikaaslane, kas ma leian sõpru, kas õpetaja on lahke (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013). Head suhted on ka edasise õppimise juures olulised: õppimine koos ja õppimine üksteiselt on elukestva õppe jaoks hädavajalik (Haridus- ja Teadusministeerium, 2014). Koostööharjumusi peakski harjutama hakkama varakult. Põhikooli riiklikus õppekavas (Vabariigi Valitsus,

2011) on välja toodud, et I kooliastmes on õpetamise rõhuasetus muuhulgas koostööoskuste omandamisel, seeme tuleb mulda panna aga juba lasteaias (Vabariigi Valitsus, 2008).

Inimesi ei saa kunagi käsitleda üksikuna – me oleme osa sotsiaalsetest süsteemidest, jälgime pidevalt teisi ja õpime seeläbi, nii juba varasest lapseeas peale (Dockett & Perry, 2009; Nordahl, Jansen, Stoen & Tinnesand, 2016; Krull, 2018). Kõigepealt õpivad lapsed ümbritsevatelt täiskasvanutelt, kuid mida vanemaks laps saab, seda suuremat rolli õppimise juures omavad eakaaslased (Nordahl, Jansen, Stoen & Tinnesand, 2016; Krull, 2018). Koosõppimise käigus, jagades raskusi ja rõõmu, tekib usaldus, enesekindlus ja mitmetahulised jagatud teadmised (Ytreberg & Aars, 2015). Laste kokkupuude endast vanemate lastega aitab kaasa õppimisele, eriti sotsiaalsete oskuste arengule (Chen & Bullock, 2004; Gray & MacBlain, 2012). Endast nooremate laste abistamine, õpetamine ja neile mentoriks olemine, arendab sotsiaalseid oskusi, eelkõige häid juhiomadusi (Deane, Meissel, Moore, & Gillham, 2018).

Kuna sotsiaalsed oskused on lapse arengul väga olulisel kohal (Dockett & Perry, 2009; Romano et al., 2010; Talts, 2008), kuid nende arendamine võib jääda teisejärguliseks (Kukk, 2010; Neudorf et al., 2017), on käesolevas töös kajastatud üleminekut toetavas projektis olulisel kohal sotsiaalsete oskuste arendamine.

Emotsioonid ja õppimine

Õppimine on ebatäiuslik ilma emotsioonideta (Ytreberg & Aars, 2015). Emotsioonid annavad meile teada, kui võrd on meie ootused täidetud (Meyer & Turner, 2006). Õppimisega seotud positiivsed kogemused ja emotsioonid suurendavad heaolutunnet, positiivset hoiakut õppimise suhtes ja suurendavad motivatsiooni õppida, eriti kuni 7-aastastel lastel (Barker et al., 2016; Shoshani & Slone, 2017). Et lapsed oleksid õppeprotsessi rohkem kaasatud, on neil vaja saada pidevaid positiivseid kogemusi (Meyer & Turner, 2006).

Kooli algusega on lastel seotud mitmeid hirme (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013), mille vähendamiseks saab kasutada üleminekut toetavaid tegevusi, milles laps on ise osaline (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Dail & McGee, 2008). Hirmud on kõige sagedasemalt seotud sellega, et tuleb eemal olla oma tuttavast keskkonnast ja tuttavatest kaaslastest (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013), hirmu tekitab ka igavus ja valikuvabaduse vähenemine (Potter & Briggs, 2003).

Käesolevas töös kajastatud projekt püüab tekitada positiivseid kogemusi seoses kooliga, et seeläbi vähendada laste hirme ja suurendada nende enesekindlust.

Uurimiseesmärk ja -küsimused

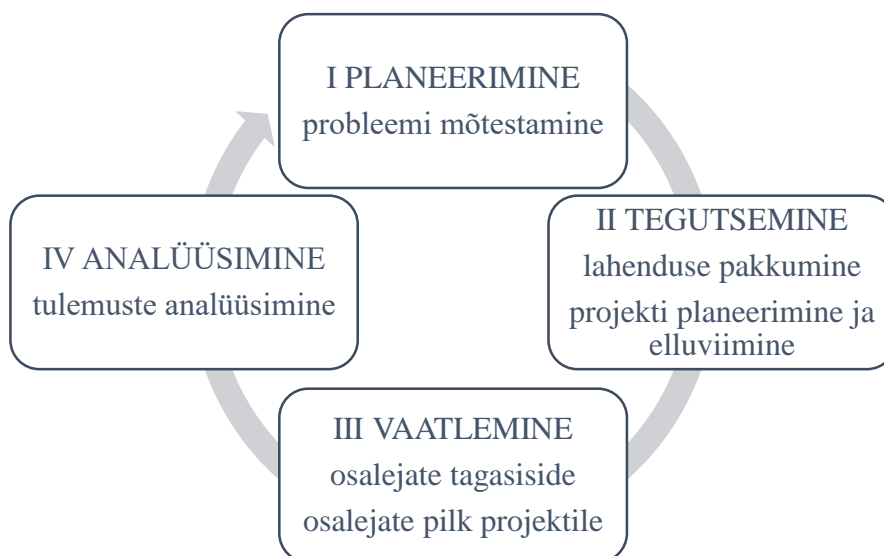
Käesoleva magistritöö eesmärgiks on arendada lasteaiast kooli üleminekut toetavat projekti „Sõber kutsub kooli uudistama“ projektis osalejate kogemuste põhjal nii, et sellest kujuneks välja laiemalt kasutatav võimalus ka teistele lasteaedadele ja koolidele.

1. Kuidas kirjeldavad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad oma kogemusi?
2. Millist kasu üleminekule näevad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad?
3. Kuidas projekti arendada, arvestades projektis osalejate kogemusi?

Metoodika

Uurimus viidi läbi tegevusuuringuna. Tegevusuuring on eelkõige praktikute poolt läbiviidav uuring, mille eesmärk on parandada mingit aspekti oma töös (Dana, 2016; Löfström, 2011). Tegevusuuring lahendab probleemi, mis on uurija jaoks aktuaalne, osa tema kogukonna igapäevast (Löfström, 2011). Tegevusuuringu kaudu soovitakse viia sisse muutusi praktikas, et muuta seda paremaks (Dana, 2016).

Tegevusuuring on tsükliline ja koosneb etappidest: planeerimine, tegutsemine, vaatlemine, analüüsimine (Löfström, 2011). Käesoleva töö etappide sisu on täpsemalt lahti seletatud Joonisel 1. Magistritöö raames läbitakse üks tegevusuuringu tsükkel. Töö lõpus tehakse ettepanekuid uue tsükli alustamiseks ja elluviimiseks uuel õppeaastal.

Joonis 1. Käesoleva magistritöö etapid

I etapp: planeerimine (probleemi mõtestamine)

Üleminek lasteaiast kooli on üks olulisemaid protsesse lapse elus ning see võib kujuneda keerukaks (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Correia & Marques-Pinto, 2016; Skouteris et al., 2012). Töö autor on lasteaias töötades märganud, et lastevanematel võib tekkida ärevus juba kaks aastat enne lasteaia lõppu, kui nad hakkavad tihemini küsima kooliga seotud küsimusi. Lastevanemate ärevus kandub aga lihtsalt üle lastele (Correia & Marques-Pinto, 2016).

Mitmed uurimused on näidanud, et selleks, et muuta üleminekut lasteaiast kooli laste jaoks lihtsamaks, peaksid lasteaia- ja kooliõpetajad tegema koostööd (Ackesjö, 2013; Ahtola et al., 2011; Dockett & Perry, 2009) – näiteks võiks lasteaia- ja kooliõpetajad koos planeerida tegevusi/tunde (Skouteris et al., 2012). Selline koostöö tagaks haridustee järjepidevuse (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009; OECD, 2017; Skouteris et al., 2012). Steini jt (2018) uurimuses tuli välja, et koostöö Eesti lasteaia- ja kooliõpetajate vahel on vähene.

Tartu linna üheks haridusvaldkonna strateegiliseks eesmärgiks on, et Tartus toimiks terviklik haridusasutuste võrgustik (Tartu Linnavolikogu & Tartu Linnavalitsus, 2015), selle eesmärgi saavutamiseks peaks ka lasteaia- ja põhikoolid rohkem koostööd tegema, et üleminek lasteaiast kooli kulgeks võimalikult sujuvalt. Samuti on koostööd rõhutanud lasteaedade ja põhikoolide kvaliteedi kokkulepped (Tartu Linnavalitsuse Haridusosakond, 2015, 2018).

Üleminek lasteaiast kooli on keerukas protsess ja vajab mitmekülgset toetust (Ahtola et al., 2011; Dockett & Perry, 2009; Skouteris et al., 2012). Kindlasti on vaja lapsel tutvuda koolikeskkonnaga, kuid selleks ei piisa vaid ühest külastusest (Dockett & Perry, 2009). Suhted ja emotsioonid on õppimise tuumaks, need mõjutavad õppimise protsessi kõige enam, eriti kollektiivis (Meyer & Turner, 2006), seega on üleminekut toetavate tegevuste juures oluline tähelepanu pöörata emotsioonidele ja sotsiaalsetele oskustele (Dockett & Perry, 2009; Romano et al., 2010). Oleks vaja tegevust, mis tutvustaks lasteaialastele kooli pikema perioodi jooksul, toetaks laste sotsiaalseid oskusi, tekitaks kooliga seoses positiivseid emotsioone ning kus koostööd teeks lasteaia- ja klassiõpetaja.

II etapp: tegutsemine (lahenduse pakkumine)

Projekti planeerimine

Selleks, et luua selline tegevus, mis toetaks laste üleminekut lasteaiast kooli, nende sotsiaalsete oskuste arengut ja looks positiivseid kogemusi seoses kooliga, otsustasid töö autor

koostöös ühe klassiõpetajaga kirjutada projekti, kus koolieelikud saavad külastada kooli ja neil on võimalus õppida koos endast mõned aastad vanemate lastega, kes juba käivad koolis. Projekti nimeks sai „Sõber kutsub kooli uudistama“. Projekti jooksul teeksid koostööd lasteaiaõpetaja, kes õpetab koolieelikuid, ning klassiõpetaja, kes hakkab aasta pärast õpetama 1. klassi. Töö autor koos klassiõpetajaga tegid esialgsed plaanid ning koostasid projekti, mis esitati kohaliku omavalitsuse õppekava toetavate projektide konkursile ning sai omavalitsusepoolse rahastuse. Kuna töö autori enda rühma lapsed polnud kooliminejad, pakuti projektis osalemist sama lasteaia koolieelikute rühma õpetajale, kes oli nõus osalema. Klassiõpetaja, kellega koos projekt loodi, alustas õppeaastat 3. klassiga ning aasta pärast sai temast jälle 1. klassi õpetaja, seega sobis ta projektis osalema.

Esialgne plaan (koostatud 2017. aasta juunikuus) nägi ette, et õppeaasta teisel poolel (jaanuar-mai 2018) on lasteaia- ja koolilastel viis kohtumist (igas kuus üks), mille käigus saavad lapsed kogeda erinevaid olukordi: tund, vahetund, koostöö, individuaalne töö, matemaatika, eesti keel, käelised tegevused, digivahendite kasutamine jm. Täpsem tegevuste kokkuleppimine jäi õppeaasta esimesse poelde (september-detsember 2017). Sel perioodil pidid tihedamat koostööd tegema projektis osalevad klassiõpetaja ja lasteaiaõpetaja. Seoses lasteaiaõpetaja haigestumisega jäi suurem koormus planeerimisest klassiõpetaja (ja töö autori) teha. Lasteaiarühm osales projektis teise õpetajaga (mitte sellega, kes esialgse nõusoleku oli andnud).

Projekti elluviimine

Projekti jooksul kohtusid 6-7aastased lasteaialapsed (edaspidi Väiksed Sõbrad) ja 3. klassi õpilased (edaspidi Suured Sõbrad). Kohtumised toimusid jaanuarist maini 2018. aastal.

Kokku toimus 14 erinevat tegevust:

1. Ettekanne kooli tutvustamiseks – jaanuaris tegid Suured Sõbrad klassiruumis ettekande, kus tutvustasid oma kooli ja rääkisid, mille poolest erineb kool lasteaiaast. Ettekanne oli valminud nende klassi ühise rühmatööna.
2. Kooliks vajalike asjadega tutvumine – Väiksed Sõbrad said peale ettekannet tutvuda lähemalt erinevate asjadega, mida koolis on vaja. Suured Sõbrad olid need asjad eelnevalt lauale jätnud (nt pinal, vihik, päevik jm), Väiksed Sõbrad valisid ühe asja ja rääkisid teistele, mida nende arvates sellega koolis tehakse.
3. Kooli ekskursioon - osad Suured Sõbrad koos oma õpetajaga näitasid Väikestele Sõpradele koolimaja: muusikaklass, võimla, arvutiklass, raamatukogu, kokanduse ruum, tehnoloogiaklass, loovtööklass, söökla, aula.

4. Tantsuvahetund - aulas toimus tantsuvahetund, kus tantsiti *Just Dance* tantsuvideote järgi.
5. Pusle kokkupanemine (lõimitud eesti keele, matemaatika ja tööõpetuse tunnid) – märtsis toimusid lõimitud eesti keele, matemaatika ja tööõpetuse tunnid. Suured Sõbrad ja Väikesed Sõbrad panid koos kokku pusle. Pusle kokkupanemiseks oli vaja lugeda ja arvutada. Lõpuks kleepisid nad pusle kokku ja said selle ka ära värvida. (Lisa 1)
6. Õppemängud tahvelarvutites – teise tunni lõpus said kõik proovida õppemänge tahvelarvutites.
7. Mänguvahetund – märtsi kohtumisel oli tundide vahel mänguvahetund, kus 5. klassi mängujuhid (5. klassi õpilased, kes olid läbinud Liikuma Kutsuva kooli mängujuhi koolituse) viisid läbi erinevaid mänge.
8. Puutöö – aprilli (esialgu veebruarikuusse planeeritud kohtumine lükkus aprilli 20 kraadise külma tõttu) üheks töötoaks oli puutöö, kus Väiksed Sõbrad said tehnoloogiaõpetaja juhendamisel valmistada puust vurri. Tehnoloogiaõpetaja ei soovinud Suuri Sõpru appi.
9. Savitöö – aprilli teiseks töötoaks oli savist kausi voolimine. Voolimise juures abistasid Väikseid Sõpru viis Suurt Sõpra. Et savist asju on vaja glasuurida, tegid Väiksed Sõbrad sel kuul kooli veel ühe lühikese külastuse, et savikausid glasuurida. Glasuurimise juures neid Suured Sõbrad ei abistanud.
10. Orienteerumine QR-koodidega – mais toimus viimane kohtumine. Suured Sõbrad ja Väikesed Sõbrad moodustasid paarid ning koos liikusid nad mööda koolimaja. Erinevates kohtades ootasid lapsi QR-koodid, mille lugemiseks oli neil paari peale tahvelarvuti. Iga QR-kood peitis endas tähti, mis oli vaja kirjutada töölehele vastava pildi ja numbri juurde (Lisa 2). Väiksed Sõbrad said tegevuse käigus taaskord koolimajaga lähemat tutvust teha.
11. Mõistatuse lahendamine – kui kõik orienteerumise punktid olid läbi käidud, koguneti aulasse, kus lahendati saadud tähtedega mõistatus (Lisa 3). Kui mõistatus oli lahendatud, kaunistas iga paar ühe või kaks tähte ning paigutas need numbrite järgi seinale, nii tekkis mõistatuse vastus ka aula seinale.
12. Ringmängud – pärast orienteerumist ja mõistatuse lahendamist mängiti koos erinevaid ringmänge: Bugi, Mul on üks tore tädi, Kaks sammu sissepoole, Taalrimäng.

13. Tunnistused ja meened – kõik Väiksed Sõbrad said viimasel kohtumisel kaasa tunnistuse ja loosiga ühe kooliks vajaliku asja.
14. Koos maiustamine – projekti lõpetuseks maiustati kringli ja morsiga.

III etapp: vaatlemine (osalejate tagasiside)

Valim

Projektis osales üks lasteaiarühm, kus õppis 22 6-7aastast last (Väiksed Sõbrad) ning üks 3. klass, kus õppis 23 9-10aastast last (Suured Sõbrad). 3. klassi õpetaja oli projektis osalemise hetkeks töötanud õpetajana 36 aastat, selle aja jooksul oli tema käe all õppinud 12 erinevat klassi. Lasteaiaõpetajal oli erialast töökogemust 12 aastat ja selles projektis osalenud rühm oli tema teine kooliminev rühm. Valim moodustati mugavusvalimi põhimõttel.

Tagasisidet koguti kõikidelt projektiga kokku puutunud osapooltelt: klassiõpetaja, 3. klassi õpilased ehk Suured Sõbrad, lastaiaõpetaja, lasteaialapsed ehk Väiksed Sõbrad ning Väikeste Sõprade vanemad.

Intervjuudes osalesid mõlemad õpetajad, 20 Suurt Sõpra ja 11 Väiksest Sõpra. Küsitlusele vastasid 9 Väikeste Sõprade lapsevanemat.

Andmekogumine

Projektis osalejate kogemuste ja arvamuste kogumiseks kasutati pool-struktureeritud intervjuusid. Intervjuu eeliseks on paindlikus ning kohandatavus vastavalt olukorrale ja vastajatele (Laherand, 2008), eriti oluline on see lapsi uurides, mistõttu peetakse intervjuud laste uurimiseks üheks soovivaimaks (Männamaa, 2008). Pool-struktureeritud intervjuu annab uurijale vabaduse küsida lisaküsimusi ning vastajale võimaluse oma vastust selgitada ja täpsustada, samas on uurijale toeks ettevalmistatud küsimused, mis aitavad hoida intervjuu fookust (Laherand, 2008). Õpetajatega viidi intervjuud läbi individuaalselt. Lastega viidi läbi fookusrühma intervjuud. Lastega läbiviimiseks valiti fookusgrupi intervjuud, et tekitada sõbralikumat ja avatumat õhkkonda ning vähendada uurija ja lapse vahelist võimalikku võimusuhet (Kirk, 2007), grupis vestlemine aitab kaasa ka tegevuste meenutamisele (Ytreberg & Aars, 2015). Lastevanematelt koguti infot küsimustikuga, mis koosnes avatud küsimustest.

Intervjuude ja küsimustiku küsimused koostas töö autor (Lisad 4-8). Intervjuude kavade ja küsimustiku kvaliteedi tõstmiseks andsid oma eksperthinnangu töö juhendajad.

Intervjuukavad ja küsimustik liikusid enne lõpliku kinnitamist töö autori ja juhendajate vahel kolm korda edasi-tagasi.

Õpetajatega suhtles töö autor isiklikult. Lapsevanematega suheldi õpetajate vahendusel: Väikeste Sõprade vanematele saadeti e-kirja teel küsimustik ning paluti nõusolekut, et lapsi intervjueerida, Suurte Sõprade vanematelt paluti samuti nõusolekut laste intervjueerimiseks. Laste nõusolekut intervjuudes osalemiseks küsiti vahetult enne intervjuude läbiviimist. Lisaks informeeris uurija iga intervjuu alguses uuritavaid uurimuse olemusest, kinnitati konfidentsiaalsust ja vabatahtlikkust, eriti oluline oli selgitada lastele neile mõistetaval viisil (Kirk, 2007). Käesoleva töö juures oli oluline kõikide osapoolte intervjueerimine, et saada projektist terviklik pilt, pidades seejuures silmas laste ja täiskasvanute erinevat vaadet sündmustele (Kutsar, Raid, & Soo, 2018).

Intervjuud viidi läbi intervjueeritavatele sobivas kohas: õpetajad pakkusid ise koha välja, Väikseid Sõpru intervjueeriti lasteaias ja Suuri Sõpru intervjueeriti koolis. Intervjuud viidi läbi uuel õppeaastal, kui kõik osapooled olid saanud uude õppeaastasse sisse elada ning ühtlasi oli Väiksetelt Sõpradelt ja nende vanematelt võimalik küsida küsimusi ka koolitee alguse kohta.

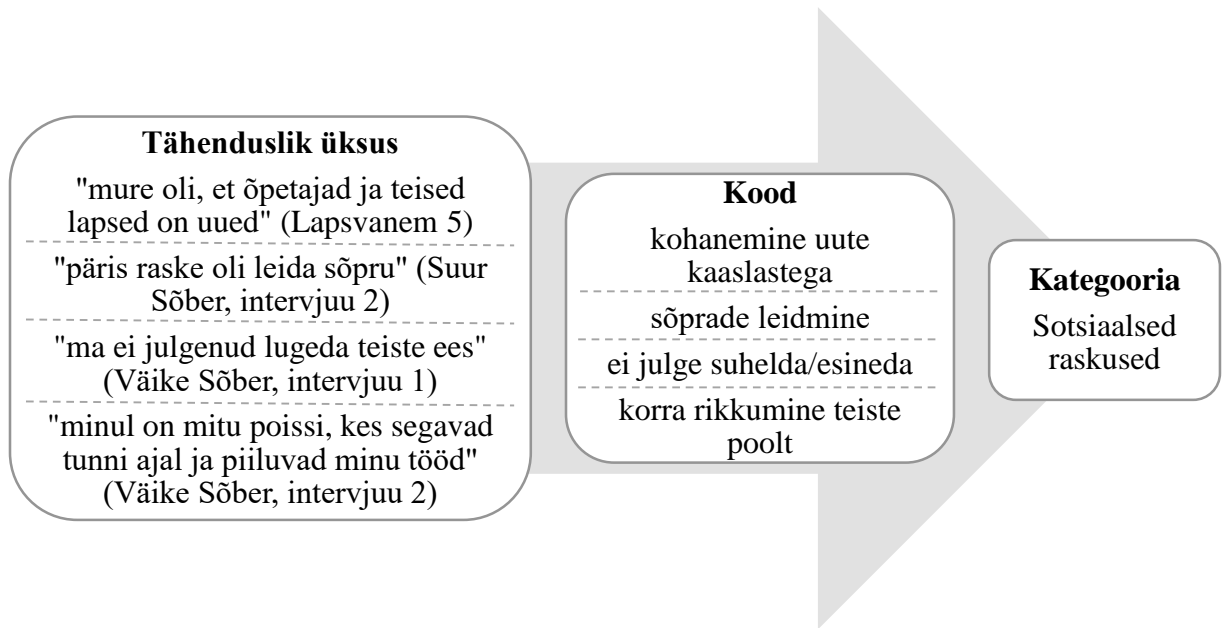
IV etapp: analüüsimine

Andmeanalüüs

Intervjuud salvestati ja hiljem transkribeeriti. Transkribeerimisel kasutati TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud veebipõhist kõnetuvastust (Alumäe, Tilk, & Asadullah, 2018). Lõpliku transkribeerimise teostas töö autor ise.

Intervjuude ja küsimustikkude analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide analüüsimiseks, otsides tekstandmetest olulisi tähendusi. Induktiivne sisuanalüüs on sobilik, kui ei ole võimalik kasutada tähenduslikke üksusi varasemast kirjandusest, vaid koodid on vaja ise luua (Laherand, 2008). Sisuanalüüsi juures kasutati programmi QCAMap.

Analüüs algas tekstide mitmekordsest läbilugemisest, mille käigus märgiti tekstis tähenduslikud üksused. Iga üksuse juurde lisati kokkuvõttev sõna või lühike fraas, millest moodustasid koodid. Sarnased koodid grupeeriti ühte kategooriasse. Näide koodide ja kategooriate moodustamisest on Joonisel 2.

Joonis 2. Kategoria kujunemise näide

Kodeerimisel kasutati kaaskodeerijat, kes kodeeris ühe intervjuu, kasutades töö autoriga samu koode. Hiljem võrreldi mõlema kodeerija versioone ning leiti, et kodeerijatevaheline kooskõla on hea, kuna üldiselt oli ära märgitud samu tähenduslikke üksusi. Kaaskodeerijat kasutati, et suurendada uurimuse usaldusväärsust.

Uuriija refleksiivsus

Uurimuse kvaliteedi tõstmiseks pidas uurija uurimisprotsessi kohta ka uurijapäevikut. Päevikusse märkis uurija oma mõtted ja tähelepanekud iga etapi kohta. Refleksiivsus on oluline, et mõista uurija rolli ja tema mõju uurimusele (Löfström, 2011). Uuriija ise töötab koolieelse lasteasutuse õpetajana, üleminek lasteaiast kooli on teemana talle huvi pakkunud terve tema õpetajaks olemise aja. Teema sügavam uurimine tekitas ideid, mida praktikas tegevusuuringu käigus katsetada.

Väga oluliseks pidas uurija just laste perspektiivi sissetoomist ja seda eelkõige Suurte Sõprade projekti planeerimisse kaasamisel. Intervjuude käigus oli oluline nii Suurte Sõprade kui ka Väikeste Sõprade tagasiside kogumine. Kuigi uurija saavutas lastega hea kontakti, oli laste intervjuerimine siiski kohati keerukas. Kui osad lapsed soovisid väga rääkida, siis teised olid tagasihoidlikumad, mõni ei rääkinud üldse ning ainult noogutas kaasa. Selleks, et kõik saaksid ikkagi sõna, küsis uurija fookusgrupi intervjuude käigus osad küsimused otse konkreetsetelt lastelt, kuid jättis neile siiski võimaluse küsimusele vastamata jätta.

Kogu projekti käigus oli uurijal isiklik eesmärk leida viise, kuidas tulevikus toetada oma rühma lapsi üleminekul lasteaiast kooli.

Tulemused ja arutelu

Järgnevalt esitatakse uuringu tulemused uurimisküsimuste kaupa. Tulemuste juures on välja toodud ka vastajate tsitaate. Tsitaatide lõpus on märgitud vastaja roll projektis, Väikseid Sõpru ja Suuri Sõpru eristati intervjuu täpsusega, lastevanemate numbrid tulenesid vastuste laekumise järjekorrast.

Kuidas kirjeldavad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad oma kogemusi?

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada, kuidas kirjeldavad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad oma kogemusi. Andmeanalüüsi käigus tekkis kolm kategooriat: tegevused, laste käitumine ja üldised kirjeldused. Kategooria „Tegevused“ jagunes oma korda kaheks alakategooriaks: ettevalmistavad tegevused ja projekti tegevused.

Ettevalmistavaid tegevusi kirjeldas klassiõpetaja. Nendeks olid projekti kirjutamine ning tegevuste ettevalmistamine. Osade tegevuste ettevalmistamisel aitasid kaasa mõelda Suured Sõbrad: mida Väikestele Sõpradele rääkida, mis kohti näidata jm. Klassiõpetaja sõnul, sai ta läbi kogu projekti oma klassi lastelt häid mõtteid. Lasteaiaõpetaja kiitis klassiõpetaja poolt tehtud ettevalmistusi. Laste arvamuste kaasamine annab huvitavaid lahenduskäike, mille peale täiskasvanud ei pruugi tulla (Kutsar et al., 2018).

Kokkuvõtvalt kirjeldasid osapooled intervjuude käigus kõiki projekti jooksul läbi viidud tegevusi (vt tegevuste kirjeldusi: projekti elluviimine lk 14-15). Klassiõpetaja ja Suured Sõbrad tõid välja rohkem erinevaid tegevusi, lasteaiaõpetaja ja Väiksed Sõbrad vähem. Nii klassiõpetaja kui ka Suured Sõbrad jätsid kõikidest tegevustest kirjeldamata ühe tegevuse. Pisut üllatavalt kirjeldas kõige vähem erinevaid tegevusi lasteaiaõpetaja, kes kirjeldas vaid liikumistegevusi üldiselt (vahetunnid, ringmängud), savi- ja puutööd ning orienteerumist koolimajas, see võib tuleneda sellest, et ta jäi projekti käigus passiivsemasse rolli. Väiksed Sõbrad kirjeldasid vähe esimest kohtumist, kuid kirjeldasid kõiki teisi. Esimese kohtumise vähene kirjeldamine võib tuleneda sellest, et sellest kohtumisest oli kõige rohkem aega möödunud ja selle kohtumise ajal olid nad rohkem vaatleja rollis. Seega võib öelda, et ainult ühekordsest kohtumisest, kus lastele räägitakse koolist ja näidatakse kooli erinevaid ruume, ei piisa (Dockett & Perry, 2009).

Õpetajad ja lapsevanemad kirjeldasid laste (nii Väikeste Sõprade kui ka Suurte Sõprade) käitumist projekti jooksul. Kirjeldati seda, kuidas projekti alguses olid lapsed arglikud, kuid

projekti jooksul muutusid nad üksteisega suheldes üha julgemaks ja avatumaks. Ka üks Suur Sõber kirjeldas seda, kuidas Väiksed Sõbrad mäletasid nende nimesid. Ka varasemad uurimused on välja toonud, et esimesel külaskäigul koolikeskkonda on lapsed tagasihoidlikud ja vaiksed (Ackesjö, 2013), sellest võib järeldada, et korduv kooli külastamine on laste jaoks väga oluline.

Mõlemad õpetajad said näha, kuidas lapsed kasutavad varem õpitut. Suured Sõbrad aitasid ja juhendasid Väikseid Sõpru ning õppisid selle käigus väiksematega arvestama. Lasteaiaõpetaja ja vanemad kirjeldasid ka seda, kuidas Väiksed Sõbrad väga ootasid koolikülastusi: „Ja kui nad teadsid, et kooli külastus on, siis ei olnud mingit võimalust, et vanem pakub lapsele vaba päeva, ta ei olnud nõus koju jääma, ta tuli kasvõi ainult selleks lasteaeda, et kooli saada.“ (Lasteaiaõpetaja).

Lapsevanemad, kes otseselt projekti tegevustesse kaasatud ei olnud, andsid üldisemaid vastuseid. Lastevanemate hulgas oli neid, kes ei mäletanud projekti ning ei osanud selle kohta midagi öelda. Enamus vastanud lapsevanematest olid siiski kursis, et nende lapsed osalesid lasteaiarühmaga projektis, mille käigus nad külastasid kooli ja tutvusid kooliga lähemalt. Lapsed olid peale kooli külastusi kodus rääkinud sellest, mida nad seal tegid ja nägid. Üldiste kirjelduste kategooriasse kuuluvad ka positiivne tagasiside ja positiivsed emotsioonid, mis käisid kogu projekti kohta, mitte ainult konkreetse tegevuse kohta. „See oli nii põnev sellepärast, et lapsed olid nii positiivsed ja väga õnnelikud“ (Suur Sõber, intervjuu 3), „Mul on väga hea meel, kui projekt jätkub ka edaspidi“ (Lapsevanem 2).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et projekti tegevused osalejatele meeldisid ning tekitasid positiivseid emotsioone. Ilmselt tänu sellele, et klassiõpetaja ja Suured Sõbrad olid projekti planeerimisel aktiivsemaks osapoolteks, oskasid nemad projekti detailsemalt kirjeldada. Tulevikus tuleks tähelepanu pöörata sellele, et planeerimisse oleks võimalikult palju kaasatud kõik osapooled.

Millist kasu üleminekule näevad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad?

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada, millist kasu näevad projektis osalenud lapsed, õpetajad ja lapsevanemad üleminekule lasteaiast kooli. Selgus, et projektis osalejad ei näinud projektis kasu ainult Väikeste Sõprade üleminekuprotsessi toetamisel, vaid tõid välja ka kasulikke faktoreid teistele osapooltele. Seega tekkis andmeanalüüsi käigus kolm kategooriat: kasu Väikestele Sõpradele, kasu Suurtele Sõpradele ja kasu õpetajatele.

Projektis osalenute arvates oli see projekt Väikestele Sõpradele heaks võimaluseks kooliga tutvumiseks, nad kogesid lasteaia ja kooli erinevusi ning said läbi reaalsete kogemuste

rohkem aimu, mida kool endast kujutab. Lapsevanemad leidsid, et see oli väga heaks ettevalmistuseks kooliks, avardades laste silmaringi. Mitu lapsevanemat ütlesid, et selline mitmel korral kooli külastamine ja seal tegutsemine tekitas lapses kooliga seoses positiivse hoiaku ning aitas vähendada kooliga seotud hirme: „Kui lasteaia viimase aasta alguses laps rääkis, et "parem surra, kui kooli minna", siis tänu sellele, et nad külastasid kooli aasta jooksul mitu korda, vähenes see hirm. Koolimine tekitas pigem põnevust nüüd.“ (Lapsevanem 5). Ka varasemad uurimused näitavad, et koolialgusega seoses on lastel tihti mitmeid hirme: uus õpetaja, uued kaaslased, uus keskkond, uued reeglid (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013). Üleminekut toetav tegevus, mille käigus saab laps korduvalt kooli külastada, aitab harjuda mõttega, et temast saab varsti koolilaps (Ackesjö, 2013). Ülemineku toetamiseks ja hirmude vähendamiseks on vaja, et last ümbritsevad täiskasvanud teeksid koostööd (Häidkind et al., 2013; Potter & Briggs, 2003).

Väiksed Sõbrad ise kirjeldasid konkreetseid asju, mida nad kooli kohta teada said (Väike Sõber, intervjuu 1: „Koolis tuleb vaikselt olla“) või mida nad koolis õppisid (Väike Sõber, intervjuu 2: „Üks poiss õpetas mind lahutama ja liitma“). Väiksed Sõbrad said ka julgustust, et saavad koolis hakkama: „Seda saime teada, et alguses tundub, et on raske, aga kui oled juba koolis käinud siis on juba väga lihtne“ (Väike Sõber, intervjuu 1).

Õpetajad kirjeldasid ka täpsemaid oskusi, mille arendamisele projekt kaasa aitas: sotsiaalsed oskused, iseseisvus, julgus, koostöö oskus, kuulamine, püsivus, oma korra ootamine, käelised oskused, matemaatika ja digivahendite kasutamine. Lasteaiaõpetaja märkas laste käitumise juures lasteaia, et nad küsisid üksteise käest rohkem, nad arutasid asju omavahel ja nad pakkusid üksteisele rohkem abi.

Klassiõpetaja kirjeldas, millised Suurte Sõprade oskused projekti käigus arenesid: sotsiaalsed oskused, väikeste õpetamine, aitamine ja nendega arvestamine, sõbralikkus, hoolivus, kannatlikus, koostööoskus, iseseisvus, kohanemine uudse olukorraga, viisakus. Suured Sõbrad ise ütlesid, et projekt oli nende jaoks põnev. Nad said teada, et lasteaialapsed ei oska asju, mis neile endale tunduvad väga lihtsad ning nad õppisid, kuidas väiksemate lastega suhelda ja kuidas neid aidata: „Et see (projekt) meid õpetas ka, et natukene paremini lastega suhelda ja me nüüd teame, et noh, et ei tohi kohe rääkida vastust“ (Suur Sõber, intervjuu 3). Projekti käigus tekkisid osalejate hinnangul Suurte Sõprade ja Väikeste Sõprade vahel head suhted. Uurimused (Chen & Bullock, 2004; Deane et al., 2018; Gray & MacBlain, 2012) on välja toonud, et erinevate vanustega laste koos tegutsemine aitab kaasa õppimisele, eriti arenevad nii vanemate kui ka nooremate sotsiaalsed oskused.

Õpetajad leidsid, et nende jaoks oli väga kasulik näha lapsi uudes situatsioonis ning näha seda, kuidas lapsed oskavad varem õpitud kasutada. Õpetajate sõnul oli projekt heaks lasteaia ja kooli koostööks ning see on pannud aluse ka tulevasele koostööle, kuna järgmine lasteaiarühm soovis samuti sel viisil kooliga tutvust teha. Lasteaiaõpetaja jaoks oli väga huvitav ka ise näha, mida koolis tehakse. Klassiõpetaja tõi veel välja, et kui tema klassi tuleb laps, keda ta juba tunneb ning kes tunneb teda (sellise projekti kaudu), lihtsustaks see esimese klassi algust. Selline projekt aitab lasteaiaõpetajal lasteaiaaega kokku võtta ning klassiõpetajal ette valmistuda jälle väiksemate laste õpetamiseks ja toetab seda, et ka kool oleks paremini valmis lapseks (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009; Häidkind et al., 2013; OECD, 2017).

Kokkuvõtvalt oli projekt osalejate hinnangul kasulik Väikestele Sõpradele kooliga tutvumiseks ning kooliga seoses tekkis rohkelt positiivseid kogemusi ja projekt toetas sotsiaalsete oskuste arengut. Lisaks Väiksetele Sõpradele oli projekt huvitav ja põnev ka teistele osalejatele. Suurte Sõprade sotsiaalsed oskused said toetust ning õpetajad nägid lapsi uudsetes olukordades, mis aitab kaasa laste tundmaõppimisele ja nende toetamisele.

Kuidas projekti arendada, arvestades projektis osalejate kogemusi?

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, kuidas projekti arendada, arvestades projektis osalejate kogemusi. Arendamise juures võetakse arvesse osalejate konkreetseid ettepanekuid projekti muutmiseks, aga ka koolialgusega seotud teisi kogemusi.

Andmeanalüüsi käigus tekkis kolm peakategooriat, milleks olid ettepanekud muutusteks, kooli alguses kogetud raskused ja kooli alguses kogetud toetus.

Esmalt vaadatakse projekti arendamise juures projektis osalejate ettepanekuid. Andmeanalüüsi käigus tekkis peakategooria „Ettepanekud muudatusteks“ alla kolm kategooriat: ei muudaks, korralduslikud muudatused, sisulised muudatused. Sisulised muudatused jagunesid omakorda kaheks kategooriaks: lisamine ja ära jätmine.

Küsidest klassiõpetajalt ja lasteaiaõpetajalt, mida nad selle projekti juures muudaksid, vastasid nad esmalt, et ei sooviks midagi muuta. Üks Suur Sõber tõi samuti välja, et tema ei muudaks midagi, kuna Väike Sõber, kellega koos ta projekti käigus tegutses, oli olnud kõigega väga rahul. Klassiõpetaja lisas siiski, et on valmis muutusi sisse viima lähtuvalt teiste osapoolte tagasisidest, millest saab välja lugeda tema avatust koostööle. Lasteaiaõpetaja tõi intervjuu käigus välja selle, et ta oleks võinud koolis toimunud tegevusi rohkem lasteaia kajastada. Koolikülastusele järgnev arutelu ja tegevuste lahtimõtestamine on oluline, et kogu ülemineku protsess ei jääks lapsele segaseks (Ackesjö, 2013). Lasteaiaõpetaja lisas ka, et projekt oleks võinud toimuda pikema ajaperioodi jooksul, alustades juba oktoobris. Oli ka

lapsevanemaid, kes arvasid, et projektist oleks rohkem kasu, kui kohtumisi oleks rohkem. Ka varsemalt on uurimustes välja toodud, et paremini mõjuvad tegevused, mis toimuvad regulaarselt pikema ajaperioodi jooksul, see annab lapsele ka rohkem aega läheneva muutusega harjuda (Ackesjö, 2013; Dockett & Perry, 2009).

Projekti korralduslikus osas suunas töö autor õpetajaid mõtlema sellele, kas nad oleks soovinud teha omavahel rohkem koostööd. Mõlemad õpetajad ütlesid, et nad ei tundnud sellest puudust ja ei osanud seda projekti käigus rohkem soovida. Klassiõpetaja oli avatud ka lasteaia initsiatiivile, lisades siiski, et suuremat koostööd oleks lihtsam teha lasteaiaõpetajaga, kellel on varasemad teadmised koolielust. Lasteaiaõpetaja arvas, et suurema koostöö mõte oleks hea, kuid tema isiklikult poleks antud ajahetkel selleks valmis olnud. Steini jt (2018) uurimistöös selgus, et lasteaia- ja kooliõpetajad teevad vähe koostööd, võib-olla on põhjuseks just see, et nad ei oska seda soovidagi, kuna on harjunud oma tööd üksi tegema. Ühised ettevõtmised (nagu selles töös kajastatud projekt) võiksid julgustada õpetajaid rohkem koostööd tegema.

Sisulisi muudatusettepanekuid tegid projekti Suured Sõbrad. Nad tõid välja tegevusi, mida võiks ära jätta ja mida võiks lisada. Ära jäta nad pusle kokku kleepimise ja värvimise, kuna nende hinnangul võttis see Väikestel Sõpradel liiga kaua aega. Üks Suur Sõber pakkus välja, et pusle asemel võiks olla mõni teine tööleht, kus võiks arvutamise järgi värvida. Lisaks leidsid Suured Sõbrad, et mängu oleks võinud olla rohkem ning nad kirjeldasid erinevaid õppemänge, mida võiks projekti käigus teha. Mõni tegevus oleks võinud olla õues. Veel leidsid nad, et projekti käigus oleks võinud Väikesed Sõbrad saada rohkem teada nende kooli eripäradest. Arvestades seda, kui palju ideid oli Suurtel Sõpradel, võiks neid projekti planeerimisse veelgi rohkem kaasata. Laste isiklikud tähelepanekud, kogemused ja tunded on väga väärtuslik vaatepunkt, eriti arendades midagi, mis on just lastele suunatud (Kutsar et al., 2018).

Projekti arendamisel võiks arvestada projektis osalenud laste ja nende vanemate poolt välja toodud raskusi seoses koolitee alustamisega. Andmeanalüüsis tekkis peakategooria „Kooli alguses kogetud raskused“ alla viis kategooriat: raskusi polnud, akadeemilised raskused, füüsilised raskused, sotsiaalsed raskused, muud raskused.

Paar lapsevanemat tõid välja, et nende lastel ei esinenud mingeid raskusi seoses kooli alustamisega. Akadeemilistest raskustest toodi välja lugemine, arvutamine ja kirjutamine, mille juures valmistas raskusi just kirjatehnika. Füüsiliste raskustena toodi välja hommikune ärkamine, kooli kõndimine, raske koolikott. Koolis on ka lapse tegutsemine rohkem piiratud,

istuma peab palju ning tunnid võivad olla pikad. Koolitoit on samuti üks asi, mille üle mõned lapsed kurdavad.

Sotsiaalsest aspektist tuli kohaneda uute kaaslaste ja õpetajaga. Keeruline on hakkama saada, kui keegi teine rikub kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme. Sõprade leidmine oli üheks raskuseks, mida mitme intervjuu ajal nimetati raskustest lausa esimesena. Mitu last kirjeldasid olukordi, kus nad ei julgenud vastata, kuna kartsid eksida või häbenesid esinemist klassi ees. Sotsiaalseid raskusi on kirjeldanud ka varasemad uurimused, mistõttu oli projekti oluliseks osaks uute suhete loomine turvalises keskkonnas (Dockett & Perry, 2009; Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013).

Veel kirjeldati raskustena üldist lasteaia ja kooli erinevust, millega on vaja kohaneda. Kooli algusega lisandusid lastele uued kohustused, eelkõige kodused tööd, kuid ka see, et koolis tuleb käia iga päev. Kaks Suurt Sõpra kirjeldasid olukordi esimesest klassist, kus nad ei leidnud oma klassiruumi üles. Ühe Väikse Sõbra jaoks oli mureks see, et koolis on igav, kuna ülesanded saavad liiga ruttu valmis. Ka teistes uurimustes on välja toodud sarnaseid raskusi (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013), kool võiks kohandada õpetamist ja muuta seda järk-järgult, et erinevus lasteaia ja kooli vahel ei oleks nii suur (Dockett & Perry, 2009).

Projekti arendamiseks huvitavaid aspekte võib leida ka projektis osalenute teistest positiivsetest kogemustest seoses koolitee algusega. Andmeanalüüsi käigus tekkis peakategooria „Kooli alguses kogetud toetus“ alla neli kategooriat: lasteaed, kool, kodu, kaaslased.

Lapsevanemad kiitsid lasteaiaast saadud head ettevalmistust ja sealseid toetavaid õpetajaid. Samuti olid vanemad rahul, et lastele tutvustati varakult kooli. Koolipoolse toetajana toodi välja klassijuhataja, seda nimetasid nii lapsed kui ka vanemad. Üks lapsevanem oli rahul kooli pikapäevarühmaga „Ei kujuta ette, et laps peaks kohe esimesel aastal minema üksi koju 12 ajal“ (Lapsevanem 5). Oli ka lapsevanemaid, kes nimetasid iseenda ehk kodu toetust. Varasemas kirjanduses on välja toodud, et lapse ümber olevad täiskasvanud ja nende tegevus on lapsele suurimaks toeks, et hakkama saada suure muutusega nagu selleks on koolimine (Dockett & Perry, 2009; Häidkind et al., 2013).

Kõige rohkem toodi toetava aspektina välja tuttava kaaslaste olemasolu klassis või koolis: „Siin oli mul palju sõpru, kes käisid minuga lasteaias või eelkoolis.“ (Suur Sõber, intervjuu 3), „Minu vend käib ka selles koolis“ (Suur Sõber, intervjuu 2), „Muidugi koolis võib-olla mingi raskuseid, aga üle nende saavad sinu klassiõed ja klassivennad aidata ja muidugi klassijuhataja, sa saad sellega hakkama ja vahet pole, kui sul midagi ei tule välja, ära jäta seda, proovi uuesti ja siis muidugi tuleb kõik.“ (Suur Sõber, intervjuu 3). Sarnaselt on ka

varasemad uurimused välja toonud, et laste kohanemine on seotud suhetega kaaslastega (Potter & Briggs, 2003; Saltali & Erbay, 2013).

Kokkuvõtvalt tuleks edaspidi jälgida, et lasteaia- ja klassiõpetaja koostöö oleks tihedam ja et planeerimisse saaks kaasatud kõik projekti osapooled. Suurt potentsiaali planeerimises osalemiseks näitasid Suured Sõbrad, kellel oli palju ettepanekuid. Projekt võiks toimuda pikema ajaperioodi jooksul. Sel juhul saaks tutvustada rohkem kooli erinevaid tahke ning oleks võimalik lisada tegevusi, mis toetaks vastajate poolt välja toodud rasukusi seoses koolitee algusega. Oluline oleks ka projekti käigus toimunut koos lastega läbi arutada ja analüüsida.

Käesolev töö pakkus välja ühe võimaliku viisi, kuidas toetada last üleminekul lasteaiast kooli. Osalejate hinnangul täitis projekt oma eesmärgi, toetades üleminekut lasteaiast kooli ning tutvustades Väikestele Sõpradele kooli mitmekülgset, arendades sotsiaalseid oskusi ja luues positiivseid kogumusi. Lisaks said toetust ka Suurte Sõprade sotsiaalsed oskused ning projekt edendas lasteaia ja kooli koostööd. Kõige olulisem on aga teadvustada, et üleminek lasteaiast kooli on mitmetahuline protsess ning seda on vaja toetada, kasutades selleks erinevaid viise (Ahtola et al., 2011; Correia & Marques-Pinto, 2016; Dockett & Perry, 2009), millest üks võiks olla projekt „Sõber kutsub kooli uudistama“.

Parandusettepanekud

Uuel õppeaastal õpivad töö autori käe all 6-7aastased lapsed. Projekti „Sõber kutsub kooli uudistama“ on plaanis kasutada, et toetada laste üleminekut lasteaiast kooli. Käesoleva töö raames viidi läbi tegevusuuringu üks tsükkel ning selle käigus saadud kogemuste ja osalejate tagasiside põhjal on tehtud parandusettepanekud, mida rakendatakse järgmises tegevusuuringu tsükklis.

Et muuta projekt paremaks, on plaanis sisse viia järgmised muudatused:

- pikem ajaperiood (pikem ajaperiood annab võimaluse tutvustada kooli mitmekülgsemalt ning annab lastele rohkem aega harjuda mõttega, et nad hakkavad varsti koolis käima)
- analüüs lastega (nii Väikeste Sõpradega kui ka Suurte Sõpradega tuleb peale iga kohtumist toimunu üle arutleda, et seda lahti mõtestada ja saada vastused tekkinud küsimustele)
- laiapõhjalisem planeerimine (kõik osapooled võiksid osaleda juba planeerimise juures ning saaksid seeläbi oma soove esitada. Tuleb jälgida, et õpetajatevaheline koostöö oleks tihedam. Suured Sõbrad näitasid projekti käigus ja hiljem tagasisidet kogudes, et

nad on väga huvitatud kaasaraäkimisest, seega peaks sellega kindlasti jätkama. Kaasata võiks ka Väikseid Sõpru ja nende vanemaid, näiteks võiks lastelt küsida, mida nad tahaksid koolist teada ja nende vanematelt uurida, mida nende arvates võiksid lapsed koolist teada saada.)

- tegevuste muutmine (kuna lapsed töid välja, et osad tegevused oleks võinud ära jätta või oleks võinud need olla teistmoodi, siis tuleb projekti tegevused kriitiliselt üle vaadata. Samuti tuleneb tegevuste muutmine ka sellest, et uues tsüklis osalevad uued õpetajad, kellel on kindlasti oma ideid, milliseid tegevusi võiks läbi viia.)

Tulevikus võiks mõelda ka sellele, et projekt jätkuks ka 1. klassi alguses. Et üleminek lasteaiast kooli on kaheosaline protsess (lasteaija lõpetamine ja kooli alustamine) võiks Väikeste Sõprade ja Suurte Sõprade kohtumised jätkuda ka uue kooliaasta alguses. Kuigi seda saab eelkõige teha siis, kui suurem osa Väiksetest Sõpradest läheb samasse kooli, kus projekt on läbi viidud, siis paremaks kohanemiseks ja ühtsuse tagamiseks võiksid ka teised koolid läbi viia tegevusi, kus kohtuksid nooremad ja vanemad kooliõpilased.

Piirangud

Käesolev töö sisaldab endas ka mitmeid piiranguid, mida tuleb arvestada tulemuste tõlgendamisel. Esiteks tuleb tähele panna seda, et andmeid koguti projektis osalejatelt pool aastat pärast projekti toimumist. See tähendab seda, et mitmed projektiga seotud teemad võivad osalejatel olla juba meelest läinud. Edaspidi tuleb silmas pidada, et tagasisidet tuleks koguda osalejatelt jooksvalt kogu projekti käigus ja kokkuvõtvalt koheselt pärast projekti läbi viimist.

Üheks piiranguks võib pidada ka seda, et uuringus kasutati enesekohaseid meetodeid, mis tähendab, et küsiti osalejate arvamusi ning tegelik mõju üleminekule on teadmata. Selle piirangu ületamiseks tuleks edaspidi kasutada uurimuses ka kontrollgruppi ja/või eel- ja järelmõõtmist/-testimist.

Uuring viidi läbi tegevusuuringuna, mis tähendab, et selle eesmärgiks ei ole teha üldistusi, tegevusuuringus püütakse leida inimeste erinevaid vaatenurki ja seisukohti ning seeläbi parandada hetkeolukorda (Löfström, 2011). Vaatamata sellele, et käesolevat uuringut ei saa üldistada, võib sellest olla kasu lasteaija- ja klassiõpetajatele, kes saavad töös käsitletud projekti kasutada hea näitena.

Soovitud tulevasteks uurimusteks

Et üleminek lasteaiast kooli on väga mitmetahuline protsess, vajaks teema ka edaspidiseid uuringuid. Lähemalt võiks uurida emotsioone seoses üleminekuprotsessiga. Tulevikus võiks fookusesse võtta toetavate tegevuste mõju lapse arengule, nt sotsiaalsete oskuste arengule. Lisaks puudub Eestis ka ülevaade erinevatest toetavatest tegevustest, mida juba praegu rakendatakse – selline ülevaade annaks võimaluse erinevaid toetavaid tegevusi lähemalt uurida ning seeläbi välja selgitada, millised tegevused toetavad üleminekut lasteaiast kooli kõige paremini.

Selle töö fookuses oli ülemineku toetamine, tulevikus võiks aga lähemalt uurida Suurte Sõprade rolli: kuidas nemad projekti käigus arenevad, milliste oskuste arengut toetab väiksemate laste abistamine ja õpetamine.

Tänuõnad

Täna kõiki, kes toetasid minu töö valmimist, eriti oma pere ja kolleege mõistva suhtumise eest. Veel tänan Kaidi Menšikovat keelelise abi eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Maarja Mandri

/allkirjastatud digitaalselt/

22.05.2019

Kasutatud kirjandus

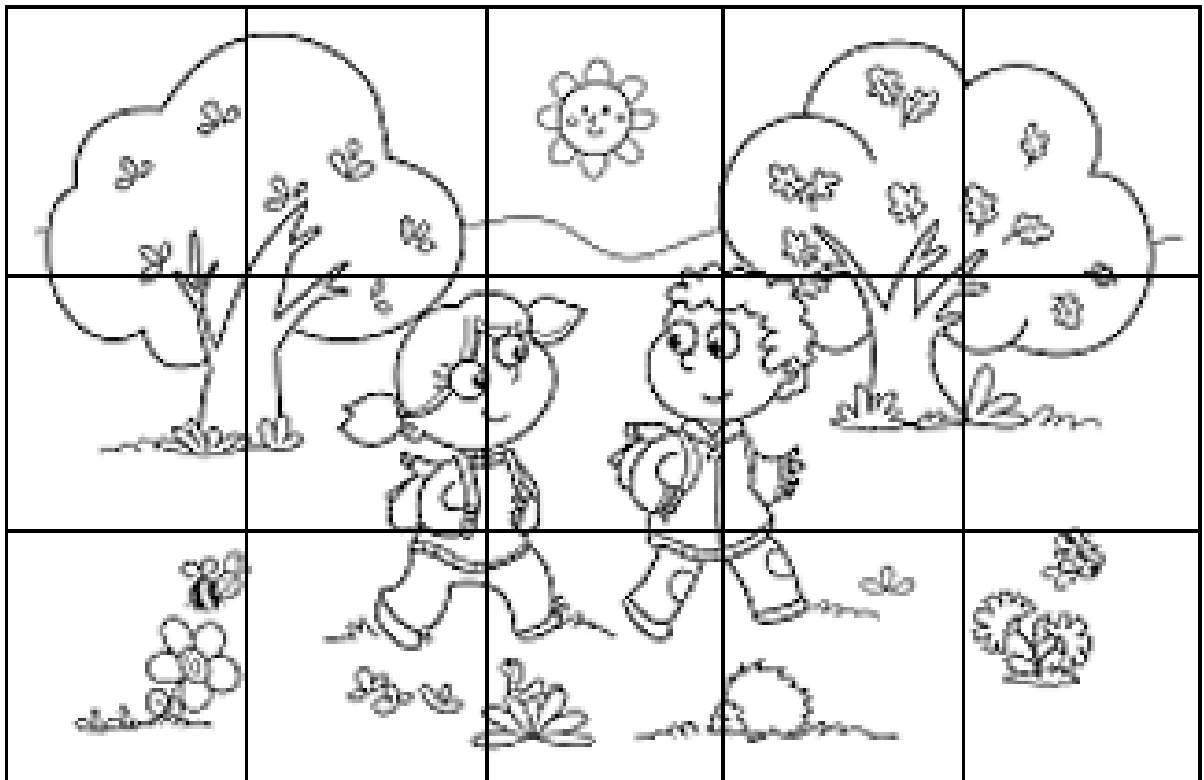
- Ackesjö, H. (2013). Children Crossing Borders: School Visits as Initial Incorporation Rites in Transition to Preschool Class. *International Journal of Early Childhood*, 45(3), 387–410. <https://doi.org/10.1007/s13158-013-0080-7>
- Ahtola, A., Silinskas, G., Poikonen, P.-L., Kontoniemi, M., Niemi, P., & Nurmi, J.-E. (2011). Transition to formal schooling: Do transition practices matter for academic performance? *Early Childhood Research Quarterly*, 26(3), 295–302. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.12.002>
- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Frontiers in Artificial Intelligence and Applications*, 1–8. <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Barker, E. T., Howard, A. L., Galambos, N. L., & Wrosch, C. (2016). Tracking affect and academic success across university: Happy students benefit from bouts of negative mood. *Developmental Psychology*, 52(12), 2022–2030. <https://doi.org/10.1037/dev0000231>
- Berlin, L. J., Dunning, R. D., & Dodge, K. A. (2011). Enhancing the transition to kindergarten: A randomized trial to test the efficacy of the “Stars” summer kindergarten orientation program. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(2), 247–254. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.07.004>
- Chen, K., & Bullock, L. M. (2004). Social skills intervention for students with emotional/behavioral disorders aged six through 12 years: A combination of a literature-based curriculum and telecommunications. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 9(4), 223–238. <https://doi.org/10.1177/1363275204050369>
- Correia, K., & Marques-Pinto, A. (2016). Adaptation in the transition to school: perspectives of parents, preschool and primary school teachers. *Educational Research*, 58(3), 247–264. <https://doi.org/10.1080/00131881.2016.1200255>
- Dail, A. R., & McGee, L. M. (2008). Transition to Kindergarten: Transition to Kindergarten. *Childhood Education*, 84(5), 305–310. <https://doi.org/10.1080/00094056.2008.10523031>
- Dana, N. F. (2016). *Süivitsi tegevusuuringust*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Deane, K. L., Meissel, K., Moore, J., & Gillham, B. (2018). Positive youth development profiles of cross-age peer mentors. *Applied Developmental Science*, 22(4), 301–315. <https://doi.org/10.1080/10888691.2017.1295810>

- Dockett, S., & Perry, B. (2009). Readiness for school: A relational construct. *Australasian Journal of Early Childhood*, 34(1), 20–26.
<https://doi.org/10.1177/183693910903400104>
- Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197–211.
<https://doi.org/10.1080/13502930701321477>
- Einaru, E. (2015). *Koolieelikute vanemate ootused kooli eelkoolile ja hinnang lasteaias tehtavale kooliks ettevalmistustööle tartu linna lasteaegade ja eelkoolide näite*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Etti, T. (2011). *Lasteaia- ja klassiõpetajate ning lastevanemate ootused laste koolis toimetulekul vajaminevate oskuste suhtes*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Gray, C. and MacBlain, S.F. (2012) *Learning Theories in Childhood*. London: Sage.
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Eesti Elukestva õppe strateegia. Külastatud aadressil: <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Haridussõnastik (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2013). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*. Külastatud aadressil:
<file:///C:/Users/Kasutaja/Zotero/storage/UAYEDSW9/Häidkind%20et%20al.%20-%20LAPSE%20ARENGU%20HINDAMISE%20JA%20TOETAMISE%20JUHEMATERJAL.pdf>
- Kirk, S. (2007). Methodological and ethical issues in conducting qualitative research with children and young people: A literature review. *International Journal of Nursing Studies*, 44(7), 1250–1260. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2006.08.015>
- Krull, E. (2018) *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. 3. tr. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Kukk, A. (2010). *Õppekava eesmärkide saavutamine üleminekul lasteasutusest kooli ning I kooliastmes õpetajate hinnanguil*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Kunto, K. (2012). *Koolivalmiduskaardi vorm ja sisu lasteaia ning esimese klassi õpetajate nägemuses*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Kutsar, D.; Raid, K. & Soo, K. (2018). Rahvusvaheline laste heaolu uuring – võimalus arendada lastekeskset statistikat. *Eesti Statistika Kvartalikirjandus*, 1, 21–28.
- Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lõhmus, R. (2018). *Klassiõpetajate hinnangud koolivalmiduskaardile tallinna ja tartu näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.

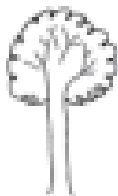

- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Külastatud aadressil:
file:///C:/Users/Kasutaja/Zotero/storage/Q8GUJE8Z/Q8GUJE8Z.pdf
- Meyer, D. K., & Turner, J. C. (2006). Re-conceptualizing Emotion and Motivation to Learn in Classroom Contexts. *Educational Psychology Review*, 18(4), 377–390.
<https://doi.org/10.1007/s10648-006-9032-1>
- Männamaa, M. (2008). Intervjuu. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 159-163). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nordahl, T., Jansen, H., Stoen, J. & Tinnesand, T. (2016) *LP-mudel. Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs. Käsiraamat*. Tartu: Tartu Linnavalitsuse haridusosakond.
- Neudorf, E., Ugaste, A., Tuul, M., & Mikser, R. (2017). Lasteaiaõpetajate uskumused seoses laste üldoskuste arendamisega riikliku õppekava alusel: lisaseletus lasteaia koolistumise põhjustele. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 5(2), 54–79. <https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.03>
- OECD (2017). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. <https://doi.org/10.1787/9789264276253-en>
- Paaliste, A. (2014). *I klassi õpetajate ja HEV koordinaatorite seisukohad koolivalmiduskaardi ja 7a lapsele sujuva koolimineku tagamise kohta*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Potter, G., & Briggs, F. (2003). Children Talk about their Early Experiences at School. *Australasian Journal of Early Childhood*, 28(3), 44–49.
<https://doi.org/10.1177/183693910302800308>
- Romano, E., Babchishin, L., Pagani, L. S., & Kohen, D. (2010). School readiness and later achievement: Replication and extension using a nationwide Canadian survey. *Developmental Psychology*, 46(5), 995–1007. <https://doi.org/10.1037/a0018880>
- Saltali, N., & Erbay, F. (2013). Stressful situations experienced by six year-old children when starting pre-school education. *African Journal of Business Education* 1 (2), 34-39.
<https://academicjournals.org/journal/ERR/article-full-text-pdf/22771A45763>
- Shoshani, A., & Slone, M. (2017). Positive Education for Young Children: Effects of a Positive Psychology Intervention for Preschool Children on Subjective Well Being and Learning Behaviors. *Frontiers in Psychology*, 8, 1866.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01866>
- Skouteris, H., Watson, B., & Lum, J. (2012). Preschool children's transition to formal schooling: The importance of collaboration between teachers, parents and children.

- Australasian Journal of Early Childhood*. 37(4), 78-85.
<https://doi.org/10.1177/183693911203700411>
- Snow, K. L. (2006). Measuring School Readiness: Conceptual and Practical Considerations. *Early Education & Development*, 17(1), 7–41.
https://doi.org/10.1207/s15566935eed1701_2
- Statistikaamet (2011) Üle poole alla 7-aastastest käib lasteaias või -sõimes. Külastatud aadressil: <https://www.stat.ee/pressiteade-2011-033?highlight=lasteaias%2Ck%C3%A4ivad%2Clasteaias>
- Stein, K., Veisson, M., Õun, T., & Tammemäe, T. (2018). Estonian preschool teachers' views on supporting children's school readiness. *Education 3-13*. Salvestatud <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004279.2018.1539113>
- Talts, L. (2008). *Transition process from kindergarten to school*. 11.
- Tartu Linnavalitsuse Haridusosakond (2015) Tartu linna põhikoolide kvaliteedikokkulepe. Külastatud aadressil: http://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Haridus/Kvaliteedikokkulepe_2017.pdf
- Tartu Linnavalitsuse Haridusosakond (2018) Tartu linna lasteadeade kvaliteedikokkulepe. Külastatud aadressil: https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Haridus%20ja%20lapsed/Lasteasutuse_d/Lasteadeade_kvaliteedilepe_2018.pdf
- Tartu Linnavolikogu, & Tartu Linnavalitsus. (2015). *Arengustrateegia Tartu 2030*. Külastatud aadressil: <file:///C:/Users/Kasutaja/Zotero/storage/89LQ2SWQ/2030%20-%20Arengustrateegia.pdf>
- Vabariigi Valitsus. (1999). Koolieelse lasteasutuse seadus – Riigi Teataja. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>
- Vabariigi Valitsus. (2008). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava – Riigi Teataja. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Vabariigi Valitsus. (2010). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus – Riigi Teataja. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019119>
- Vabariigi Valitsus. (2011). Põhikooli riiklik õppekava – Riigi Teataja. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008>
- Ytreberg, B., & Aars, M. (2015). Emotions in true peer teaching and learning: Physiotherapy students' experiences. *European Journal of Physiotherapy*, 17(1), 9–18.
<https://doi.org/10.3109/21679169.2014.983443>

Lisa 1 – Pusle kokkupanemine

TASS	3 - 1	2 + 2	KUU	PUU
4 - 2	ÕIS	5 - 2	4 + 1	KALA
SIIL	LILL	4 - 3	ÕUN	3 + 2

		4	2	
	5	3		2
5		1		

Lisa 2 – Orienteerumine QR-koodidega

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

14. _____

15. _____

16. _____

Lisa 3 – Mõistatuse lahendamine

4	10	7	13	5	15

4	10	7	11	1	16	1	14	3

11	10	7	10

,

9	6	1

12	8	8	16	3	2	10	

T	A	R	K	U	S
4	10	7	13	5	15

T	A	R	V	I	L	I	N	E
4	10	7	11	1	16	1	14	3

V	A	R	A
11	10	7	10

,

Õ	P	I
9	6	1

H	O	O	L	E	G	A
12	8	8	16	3	2	10

Lisa 4

Intervjuukava Väikestele Sõpradele:

Eelmisel aastal, kui sa veel lasteaias käisid, külastasite te koos rühmaga ühte kooli:

Mida sa sellest mäletad: mida te seal koolis tegite/nägite/kus käisite (kirjelda)?

Mida sa said seal kooli kohta teada, mida sa varem ei teadnud?

Mis sulle kõige rohkem meeldis? Mis sulle ei meeldinud?

Nüüd oled sa ise ka koolilaps:

Mis sulle koolis kõige rohkem/vähem meeldib?

Kui sa hakkasid koolis käima, mis siis sinu jaoks raske oli? Mis sind üllatas?

Kui sina peaksid lasteaialastele kooli tutvustama:

Mida sa neile räägiksid? Mida näitaksid? Mida koos nendega teeksid?

Mida koolis tohib teha, mida ei tohi? Mida üldse koolis tehakse?

Mis on koolis tore/ mis ei ole?

Lisa 5

Intervjuukava Suurtele Sõpradele:

Eelmisel aastal käisid teie klassil külas lasteaialapsed:

Mida te sellest mäletate (mida te neile rääkisite/näitasite/mida koos tegite)?

Miks te just seda rääkisite/näitasite/tegite?

Millised ülesanded olid lasteaialaste jaoks rasked/millised kerged?

Kas teile meeldis see projekt? Miks?

Mis oleks võinud projektis olla teistmoodi?

Mida sina sellest projektist õppisid/enda kohta teada said?

Meenuta nüüd seda, kui sina kooli alustasid:

Mis sulle endale koolis kõige rohkem/vähem meeldib?

Kui sa alguses koolis hakkasid käima, mis siis sinu jaoks raske oli? Mis sind üllatas?

Lisa 6

Intervjuukava lasteaiaõpetajale:

Osalesite eelmisel aastal oma rühmaga projektis „Sõber kutsub kooli uudistama“

Mida te sellest mäletate (mida te rääkisite/näitasite/mida koos tegite)?

Mis oli selle projekti kasutegur?

Mitu kokkusaamise korda oli (oli see piisav)?

Mis oleks võinud olla teistmoodi, mida võiks muuta?

Milline oli teie roll projektis? Milline oli klassiõpetaja roll? Milline oli teie rühma laste roll? Milline oli koolilaste roll? (*Kas sa oleksid ise soovinud rohkem panustada projekti planeerimisse?*)

Kuidas kajastus projekt hiljem lasteaias? Mida lapsed rääkisid? Mida oli märgata nende käitumises/mängus?

Milliseid emotsioone lapsed kogesid?

Milliseid uusi külgi märkasid laste juures?

Milliste oskuste arengut projekt toetas?

Kuidas aitas see projekt kaasa koolivalmidusele?

Lisa 7

Intervjuukava klassiõpetajale:

Osalesite eelmisel aastal oma klassiga projektis „Sõber kutsub kooli uudistama“

Mida te sellest mäletate (mida te rääkisite/näitasite/mida koos tegite)?

Mis oli selle projekti kasutegur?

Mitu kokkusaamise korda oli (oli see piisav)?

Mis oleks võinud olla teistmoodi, mida võiks muuta?

Milline oli teie/lasteaiaõpetaja/koolilaste/lasteaialaste roll projektis? *(Kas sa oleksid soovinud planeerimist jagada lasteaiaõpetajaga?)*

Milliseid emotsioone lapsed kogesid?

Milliseid uusi külgi märkasid laste juures?

Milliste oskuste arengut projekt toetas?

Kuidas aitas see projekt kaasa koolivalmidusele?

Kas te ootate oma klassi lapsi, keda sa juba tunnend? Kuidas see aitab/takistab?

Lisa 8

Lugupeetud lapsevanem!

Eelmisel aastal osales Teie laps projektis „Sõber kutsub kooli uudistama“, mille raames külastas ta koos oma lasteaiarühmaga kooli. Projekti eesmärgiks oli tutvustada lastele kooli ja muuta üleminek lasteaiast kooli sujuvamaks. Pöördun Teie poole palvega täita ära küsimustik selle projekti kohta.

Käesolev küsimustik on osa minu magistritööst. Töö eesmärgiks on arendada edasi projekti „Sõber kutsub kooli uudistama“ osalejate arvamustest lähtuvalt, nii et sellest kujuneks välja laialdasemalt kasutatav võimalus ka teistele lasteaedadele ja koolidele. Küsimustik koosneb kahest osast, millest esimeses on üldised küsimused koolitee alguse kohta ning teises küsimused konkreetse projekti kohta.

Küsimustele vastamine on anonüümne ning vastuseid kasutatakse vaid antud uurimuses. Olen valmis vastama täiendavatele küsimustele.

Ette tänades

Maarja Mandri

maarjamandri@me.com

Tartu Ülikooli Haridusinnovatsiooni õppekava 2. kursuse magistrant

Esimesed küsimused puudutavad üldiselt koolitee algust:

Mis on muutunud seoses sellega, et teie laps alustas kooliteed?

Mis on valmistanud rõõmu seoses kooli minekuga?

Milliste raskustega olete lapse esimesel kooliaastal kokku puutunud?

Mis meeldib teie lapsele koolis kõige rohkem?

Mis teie lapsele koolis ei meeldi?

Mis toetas lapse koolitee algust?

Millist toetust oleksite veel soovinud?

Järgmised küsimused puudutavad projekti “Sõber kutsub kooli uudistama”

Mida te sellest mäletate?

Mida laps kodus sellest projektist rääkis?

Kuidas toetas see projekt teie hinnangul koolivalmidust?

Mida soovite veel projekti kohta lisada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Maarja Mandri**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

ÜLEMINEKUT LASTEAIAST KOOLI TOETAV PROJEKT „SÕBER KUTSUB
KOOLI UUDISTAMA“: TEGEVUSUURING,

mille juhendajad on Pihel Hunt ja Triin Peitel,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maarja Mandri

22.05.2019